

Сівак Жанна Іванівна,
*майстер виробничого навчання закладу
професійної (професійно-технічної) освіти
«Подільський професійний коледж»*

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ МАЙБІТНІХ РОБІТНИКІВ

Система освіти у будь-якій країні покликана сприяти реалізації основних завдань соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, тому що саме навчальні заклади готують людину до активної діяльності в різних сферах економічного, культурного і політичного життя суспільства. Здатність навчального закладу достатньо гнучко реагувати на запити суспільства, зберігаючи накопичений позитивний досвід, має дуже суттєве значення. Професійна (професійно-технічна) освіта посідає одне з провідних місць в оновленні економіки, практичному запровадженні досягнень науки і техніки, історично впливає на визначення основних напрямів роботи педагогічних працівників. Їхня діяльність спрямована на забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутніх робітників, їхньої конкурентоспроможності, мобільності, творчої активності [2].

Система професійної (професійно-технічної) освіти повинна забезпечити навчання і виховання професіоналів, які легко орієнтуються в новітніх досягненнях своєї галузі діяльності, ерудованих, з розвинутим творчим мисленням, здатних ефективно вирішувати весь комплекс завдань, що постануть перед ними, з урахуванням гуманістичних пріоритетів та людських цінностей, до яких спостерігається потужна тенденція у сучасному суспільстві. В навчально-виховному процесі необхідно реалізовувати сучасні принципи організації навчального процесу, вдосконалювати зміст і структуру, форми та методи підготовки фахівців через парадигму пріоритету гуманістичних надбань людства й з метою гуманізації людських стосунків.

Гуманізація – це процес створення умов для самореалізації, самовизначення учнів, орієнтація навчально-виховного процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти насамперед на процеси формування особистості у всій багатогранній повноті її інтелектуального, культурного, психологічного і соціального розвитку.

Головним у навчальному процесі стає не тільки формування професійних знань, практичних умінь, але й те, на що конкретно орієнтоване мислення фахівця, соціальний і професійний потенціал його практичної діяльності. Принцип гуманізації вимагає щоб усі навчальні дисципліни у навчальному закладі мали ту або іншу гуманітарну спрямованість, яка б формувала критичність мислення, привносила у викладання колізії історії, логіку традицій відповідної предметної галузі, її соціальну й економічну основу, етичні і моральні аспекти. Такий підхід, на нашу думку, може забезпечити підготовку тих, хто навчається, до життя і продуктивної роботи в нинішньому динамічному світі, усвідомлення свого місця в ньому, найважливіших питань буття [6].

Отже, кінцевою метою П(ПТ)О, яка заснована на принципах гуманізації повинно стати виховання не лише фахівця, а насамперед суспільно активної свідомої особистості. Основними шляхами її досягнення повинно бути впровадження сучасних технологій та наукових досягнень у навчально-виховний процес, усунення уніфікації освіти й авторитарної педагогіки, підготовка нової генерації педагогічних кадрів, створення експериментальних осередків для відпрацювання педагогічних інновацій та освітніх модулів, подолання відчуження між педагогом та студентом, педагогічний оптимізм, педагогічна етика [1].

З огляду на те, що інформаційно-пізнавальна парадигма сучасної освіти не виконує своєї конструктивної соціальної місії – не дає змогу адекватно формулювати і розв'язувати складні проблеми розвитку ЗП(ПТ)О, вона має поступитися соціально-

культурній парадигмі, яка характеризується відкритістю, гуманізмом, внутрішньою діалогічністю, а тому відрізняється від традиційної.

Формування особистості учнів буде більш ефективним, якщо в реалізації ідей гуманізації буде зроблено акцент не тільки на формування професійних знань, практичних умінь, але й на конкретно орієнтоване мислення фахівця, соціальний і професійний потенціал його практичної діяльності, а також на висвітлення зв'язків людини і природи, науки і життя.

Особистісно-орієнтований підхід означає врахування природо-згідних особливостей кожної особистості, надання їй адаптивної ніші для повнішого розкриття здібностей і можливостей.

У навчальному закладі, основою навчання якого є особистісно-орієнтований підхід, велике значення має правильна організація психологічної служби, психологічна компетентність педагогів.

Ефективність особистісно-орієнтованого підходу визначається перш за все тим, наскільки він може забезпечити основні психологічні умови, які сприяють розвитку особистості учнів.

Особистісно-орієнтований підхід як система складається з наступних циклів:

1. *Вивчення особистості учня.*

Перш ніж впливати на формування особистості учня, безумовно, потрібно її вивчити, зрозуміти мотиви дій, пізнати індивідуально психологічні особливості, ступінь їх впливу в колективі.

2. *Прогнозування виховання учнів.*

Наступним циклом є прогнозування виховання учнів на основі його пізнання. Прогноз виховання найчастіше залежить від диференційованої групової або індивідуальної програм.

3. *Здійснення групових та індивідуальних програм навчання і виховання.*

Основою реальної роботи є прогнози, форми і методи, які здійснюються у трьох напрямках. Першим є індивідуальне виховання особистості в колективі з урахуванням того, що колектив виступає своєрідним суб'єктом виховання його членів. Другим напрямом є індивідуальна робота педагога за програмою. Тут здійснюється саме індивідуальне виховання, причому воно може відбуватися і в колективі, і наодинці.

Третій напрям – керівництво самовихованням учнів.

Перш ніж говорити про психологію підлітка, слід нагадати про психологічні поняття, якими широко користуються в педагогічному середовищі.

Поняття особистість багатопланове. Особистість якісно нове утворення, яке формується завдяки життю в суспільстві в реальних стосунках макро- і мікросоціального середовища. Суспільно-історичні об'єктивні умови і соціальні закони розвитку суспільства визначають її формування. Особистістю не народжуються, а стають в процесі спілкування і діяльності [4].

Особистість – це конкретна людина як носій свідомості. В кожній особистості включено не тільки наявне, але і минуле і майбутнє, тому що досвід і складні форми задоволення потреб, система відносин певною мірою залишаються постійною.

Особистість може бути гармонійною і дисгармонійною, може відрізнятися широтою і однобічністю, пластичністю і конфліктністю і т.д. Особистість може самоудосконалюватися, розвиватися, але також і деградувати, розпадатися.

Однією з умов розвитку особистості є те, що розумові потреби, що розширюються, і колишніми можливостями особистості. Людина вимушена перебудувати, розвивати свою діяльність, щоб задовольнити ці потреби. Таким чином, діяльність веде до психічного розвитку. Психічному розвитку сприяють і нові форми і методи навчання. Провідним типом діяльності в підлітковому віці є навчання і спілкування.

Особлива і несхожа на інших особистість у повноті її духовних і фізичних властивостей характеризується поняттям «індивідуальність». Індивідуальність виражається у наявності різного досвіду, знань, думок, переконань, у відмінностях характеру і темпераменту, індивідуальність свою ми доводимо, затверджуємо.

Мотивація, темперамент, здібності, характер – основні параметри індивідуальності. Нижче приводяться основні поняття та їх визначення.

Особистість – це активно засвоююча і цілеспрямовано перетворююча природу, суспільство і самого себе людина, що володіє унікальним, динамічним співвідношенням просторово-часових орієнтацій, змістовних спрямованостей, рівнів освоєння і форм реалізації діяльності, яка забезпечує свободу самовизначення у вчинках і міру відповідальності за їх наслідки перед природою.

Спрямованість – найважливіша властивість особистості, в якій виражається динаміка розвитку людини як суспільної істоти, головні тенденції її поведінки.

Потреба визначена людиною потреба в певних умовах життя і розвитку.

Мотиви – пов'язані із задоволенням певних потреб спонукання до діяльності, що відповідають на питання «Заради чого вона скоюється?». Мотив припускає знання про ті матеріальні або ідеальні об'єкти, які здатні задовольнити потребу, і ті дії, які здатні привести до її задоволення.

Темперамент – характеристика індивіда з боку нервово-динамічних особливостей його психічної діяльності.

Здібності – психічні властивості, що є умовами успішного виконання якої-небудь однієї або декількох діяльностей.

Характер – сукупність стрижньових прижиттєво сформованих властивостей – відносин людини до світу, які накладають відбиток на всі його дії і вчинки.

Емоційність – сукупність якостей, що описують динаміку виникнення, протікання і припинення емоційних станів; чутливість до емоціогенних ситуацій.

Активність – міра взаємодії суб'єкта з навколишнім середовищем; інтенсивність, тривалість і частота виконуваних дій і діяльності будь-якого роду.

Саморегуляція – регуляція суб'єктом своєї поведінки і діяльності.

Спонукання – мотиваційний компонент характеру.

Воля – потреба в подоланні перешкоди, свідомо мобілізація особистістю своїх психічних і фізичних можливостей для подолання труднощів і перешкод, для здійснення цілеспрямованих дій і вчинків.

В умовах кардинального оновлення системи освіти на засадах демократизму та гуманізму основою формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу можуть слугувати поради видатного педагога гуманіста В.О.Сухомлинського: «Умій відчувати поруч із собою людину, умій розуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ, радість горе, біду, нещастя. Думай і відчувай. Як твої вчинки можуть відбитися на душевному стані іншої людини. Не завдавай своїм вчинком своєю поведінкою болю, кривди, турботи, тяжких переживань. Умій підтримати, допомогти, підбадьорити людину в якій горі... Не будь байдужим».

За результатами освітньої практики розробка та втілення нової моделі навчально-виховного процесу має базуватися на суб'єкт-суб'єктній взаємодії його учасників.

Вирішення глобальної культуросвітньої проблеми, що стосується взаємовідносин учителя і учня, залежить від етичної позиції, яку займає вчитель.

Формуючи свою етичну позицію, кожен вчитель, при бажанні, може скористатися такою порадою: «Вивчайте і аналізуйте свої взаємини з людьми!»:

– Проходячи через стосунки із сотнями, тисячами людей, завжди пам'ятайте про фактор справедливості і використовуйте його як правильну психологічну настанову у спільній взаємодіючій діяльності.

– Накопичення образ, неправильна психологічна настанова у взаєминах, втрата довіри, приховані надії – це причини, які заважають зберегти справедливість у ваших взаєминах з людьми.

– Успіх у взаєминах чекає на людину, яка зможе дати іншій людині те, що вона хоче отримати.

– Щоб отримувати задоволення від взаємин, варто засвоїти такі правила: «Роби для інших те, що хотів би ти одержати для себе»; «Роби для інших те, що б вони хотіли, щоб ти зробив для них».

– Підтримання гуманних взаємин обумовлюється адекватним сприйняттям, позитивним очікуванням, правильним вибором мети, заохоченням позитивної дії.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: монографія. Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 410 с.

2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). К.: Райдуга, 1994. 61 с.

3. Зязюн І. А. Світоглядні пріоритети педагогіки. В кн.: Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ-Вінниця, 2002. С.10-16.

4. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості. Рад.школа, 1991. №5. С.47-51.

5. Національна доктрина розвитку освіти. Офіційний вісник України. 2002. № 16. С. 2-14.

6. Ничкало Н. Г., Зайчук В. О., Розенберг Н. М. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: навч.-метод. посібник. За ред. Н. Г.Ничкало, 1994. 383с.

7. Психологія праці та професійна підготовка особистості. Під ред. П. С. Перепелиці та В. В. Рибалка. Хмельницький, 2001. 330 с.